

BIEGLI W POSTĘPOWANIU SĄDOWYM CYWILNYM I KARNYM

Praktyczne omówienie regulacji
z orzecznictwem

Joanna Dzierżanowska, Joanna Studzińska

KOMENTARZE PROBLEMOWE

WYDANIE **2**

BIEGLI W POSTĘPOWANIU SĄDOWYM CYWILNYM I KARNYM

Praktyczne omówienie regulacji
z orzecznictwem

Joanna Dzierżanowska, Joanna Studzińska

KOMENTARZE PROBLEMOWE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

2

Stan prawny na 10 maja 2019 r.

Recenzenci

Dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska, prof. Uniwersytetu SWPS

Dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie

Krzysztof Drzewiecki – JustLuk

Poszczególne części komentarza opracowały:

Joanna Studzińska: część I

Joanna Dzierżanowska: część II

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-561-8

2. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	9
---------------------	---

Część I

Biegły w postępowaniu cywilnym

Rozdział 1. Status biegłego	15
1. Pojęcie biegłego	16
2. Rodzaje biegłych	29
3. Powołanie biegłego	35
4. Wiadomości specjalne	40
5. Charakter stosunku łączącego biegłego z organem sądowym ...	50
6. Rękojmia należytego wykonywania obowiązków przez biegłego	51
7. Instytucja naukowa	55
8. Prawa i obowiązki. Przyrzeczenie (art. 280, 287 k.p.c.)	71
9. Wyłączenie biegłego	89
10. Wynagrodzenie biegłego	96
Wybrane orzecznictwo	112
Rozdział 2. Wykorzystanie dowodu z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym	140
1. Charakter opinii biegłego w postępowaniu rozpoznawczym ...	140
2. Wykorzystanie dowodu z opinii biegłego w postępowaniu egzekucyjnym	152
3. Rola opinii biegłego	161
4. Postanowienie o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego	164
5. Dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na wniosek i z urzędu	167
6. Powołanie kilku biegłych	174

7. Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego	176
8. Termin sporządzenia opinii	185
9. Zasady formułowania pytań kierowanych do biegłych	186
Wybrane orzecznictwo	189
Rozdział 3. Opinia biegłego w postępowaniu cywilnym	205
1. Pojęcie i elementy opinii	205
2. Zakres i rodzaje opinii	214
3. Dodatkowa (uzupełniająca) opinia biegłego	218
4. Łączna opinia biegłego	221
5. Sposób formułowania opinii	223
6. Forma wydania opinii – ustna czy pisemna	225
7. Opinie tzw. prywatne	229
8. Opinia wydana w innym postępowaniu	234
9. Opinia biegłego jako przedmiot ochrony prawnoautorskiej ..	237
10. Wezwanie i wyjaśnienia biegłego (art. 286 k.p.c.)	241
Wybrane orzecznictwo	245
Rozdział 4. Ocena dowodu z opinii biegłego	263
1. Zasady oceny opinii biegłego w świetle zasady swobodnej oceny dowodów	263
2. Ocena opinii biegłego przez uczestników postępowania	268
3. Zasady i wytyczne oceny dowodu z opinii biegłego	269
4. Kryteria oceny opinii biegłego	272
Wybrane orzecznictwo	284
Rozdział 5. Odpowiedzialność cywilna biegłego	294
1. Odpowiedzialność biegłego – zagadnienia ogólne	294
2. Źródło odpowiedzialności cywilnej biegłego	297
3. Przesłanki odpowiedzialności biegłego	301
4. Zakres odpowiedzialności cywilnej biegłego	305
Wybrane orzecznictwo	306
Literatura	307

Część II

Biegły w postępowaniu karnym

Rozdział 1. Biegły	321
1. Pojęcie biegłego	324
2. Kategorie biegłych	330
3. Instytucja naukowa lub specjalistyczna	333

---

4. Prawa i obowiązki biegłego	335
4.1. Uwagi wprowadzające	335
4.2. Prawo do wydania opinii	336
4.3. Prawo do odmowy pełnienia funkcji biegłego	336
4.4. Prawo do przeglądania akt sprawy	337
4.5. Prawo do obecności na rozprawie, udziału w czynnościach procesowych i zadawania pytań osobom przesłuchiwanym	339
4.6. Prawo do wyboru odpowiedniej metody badawczej	340
4.7. Prawo do ochrony prawnej	340
4.8. Prawo do wynagrodzenia	342
4.9. Obowiązek przyjęcia i pełnienia funkcji biegłego oraz wydania opinii	345
4.10. Obowiązek bezstronności i sumiennego wykonania badań oraz złożenia przyrzeczenia	346
4.11. Obowiązek stawiennictwa	348
4.12. Obowiązek zachowania tajemnicy	349
Wybrane orzecznictwo	350
Rozdział 2. Dopuszczenie dowodu z opinii biegłego	363
1. Postanowienie o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego	364
1.1. Forma decyzji i wybór biegłego	364
1.2. Przedmiot i zakres ekspertyzy	366
1.3. Termin dostarczenia opinii	370
2. Wyłączenie biegłego	371
Wybrane orzecznictwo	377
Rozdział 3. Opinia biegłego	386
1. Pojęcie i forma opinii	386
2. Treść opinii	389
3. Rodzaje opinii	392
3.1. Uwagi wstępne	392
3.2. Opinia indywidualna, pojedyncza, zespołowa i kompleksowa	393
3.3. Opinia wstępna, uzupełniająca, dodatkowa i powtórna ..	395
3.4. Opinia abstrakcyjna	396
3.5. Metaopinia	396
3.6. Opinia pozasądowa (tzw. opinia prywatna)	398
Wybrane orzecznictwo	403

Rozdział 4. Standaryzacja wymogów jakościowych opiniowania biegłych	414
1. Wprowadzenie	414
2. Akredytacja i certyfikacja	416
3. Rola Europejskiej Sieci Instytutów Nauk Sądowych (ENFSI) i organizacji EuroExpert	421
Rozdział 5. Kontrola dowodu z opinii biegłego	426
1. Zasady oceny opinii	426
2. Warunki prawidłowości opinii	431
3. Ocena dowodów naukowych	434
Wybrane orzecznictwo	439
Literatura	456

Część III

Wybrane przepisy dotyczące biegłych

Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.) (wyciąg)	465
Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.) (wyciąg)	469
Ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 52 ze zm.) (wyciąg)	476
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.01.2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133)	478
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.04.2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, tariff zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym (Dz.U. poz. 518)	482
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.04.2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, tariff zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2049 ze zm.)	492
Ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 785 ze zm.) (wyciąg)	503

Wykaz skrótów

Akty prawne

- d.k.p.k. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.), nie obowiązuje
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
- pr. aut. – ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1191 ze zm.)

- p.u.s.p. – ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 52 ze zm.)
- rozporządzenie w sprawie biegłych sądowych – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.01.2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133)
- u.g.n. – ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.)
- u.k.s.c. – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 785 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- BMS – Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
- DPP – Demokratyczny Przegląd Prawniczy
- KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- M. Praw. – Monitor Prawniczy
- NP – Nowe Prawo
- ONSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSG – Orzecznictwo Sądów Gospodarczych
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNAPIUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNCK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Karna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Pracy
- OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej

---

OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPIKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
Pal.	– Palestra
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PiŻ	– Prawo i Życie
PPC	– Polski Proces Cywilny
Prob. Krym.	– Problemy Kryminalistyki
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkl.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R.Pr.	– Radca Prawny
SI	– Studia Iuridica
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Urz.	– Zbiór Urzędowy

Organy orzekające i inne

ENFSI	– Europejska Sieć Instytutów Nauk Sądowych
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
MI	– Ministerstwo Infrastruktury
MSZ	– Ministerstwo Spraw Zagranicznych
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
RODK	– rodzinny ośrodek diagnostyczno-konsultacyjny
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny

CZĘŚĆ I
Biegły w postępowaniu
cywilnym

ROZDZIAŁ 1

Status biegłego

Art. 278 k.p.c. § 1. W wypadkach wymagających wiadomości specjalnych sąd po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru może wezwać jednego lub kilku biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii.

§ 2. Sąd orzekający może pozostawić prawo wyboru biegłego sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu.

§ 3. Sąd oznaczy, czy opinia ma być przedstawiona ustnie, czy na piśmie.

Art. 280 k.p.c. Osoba wyznaczona na biegłego może nie przyjąć włożonego na nią obowiązku z przyczyn, jakie uprawniają świadka do odmowy zeznań, a ponadto z powodu przeszkody, która unieemożliwia jej wydanie opinii.

Art. 281 k.p.c. Aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana.

Art. 282 k.p.c. § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: „Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczy-

ście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością”.

§ 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.

Art. 283 k.p.c. § 1. Biegły nie składa przyrzeczenia, gdy obie strony wyrażą na to zgodę.

§ 2. Biegły sądowy stały składa przyrzeczenie tylko przy objęciu stanowiska, w poszczególnych zaś sprawach powołuje się na nie.

Art. 284 k.p.c. Sąd może zarządzić okazanie biegłemu akt sprawy i przedmiotu oględzin oraz zarządzić, aby brał udział w postępowaniu dowodowym.

Art. 287 k.p.c. Za nieusprawiedliwione niestawiennictwo, za nieuzasadnioną odmowę złożenia przyrzeczenia lub opinii albo za nieusprawiedliwione opóźnienie złożenia opinii sąd skazuje biegłego na grzywnę.

Art. 288 k.p.c. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków.

1. Pojęcie biegłego

Przede wszystkim należy wskazać, że **pojęcia biegłego nie definiuje** żaden przepis ani z zakresu postępowania karnego, ani cywilnego; pojęcie to nie jest też dookreślone w żadnym z pozakodeksowych aktów prawnych, które dopuszczają możliwość jego powołania¹. Nadmienić należy, że regulacje prawne posługują się pojęciem biegłego (art. 278 k.p.c.) oraz **biegłego sądowego** (art. 157 p.u.s.p.). Określenie

¹ A. Kegel, Z. Kegel, *Przepisy o biegłych sądowych, tłumaczach i specjalistach. Komentarz*, Kraków 2004, s. 14–28. Autorzy powołują pozakodeksowe akty prawne regulujące różne aspekty opiniowania pozasądowego, jednakże nie jest to pojęcie definiowane.

„biegły sądowy” oznacza osobę wpisaną na listę biegłych prowadzoną przez prezesa właściwego sądu okręgowego. Kategoria „biegły” jest natomiast szersza i dotyczy biegłych powołanych przez organ procesowy do wydania w danym postępowaniu opinii, wpisanych na listę prezesa sądu okręgowego oraz spoza tej listy – tzw. biegłych *ad hoc*.

Biegły jest **osobą posiadającą wiedzę fachową i doświadczenie** odnośnie do faktów podlegających dowodzeniu, a także – jak wskazuje się w doktrynie – odpowiednią praktykę zawodową².

Biegły sądowy jest **organem pomocniczym sądu** w przypadkach wymagających wiadomości specjalnych³. Stanowi instytucję sądowego prawa procesowego i może używać tytułu biegłego sądowego, tylko sporządzając opinie dla określonego w przepisach prawa kręgu podmiotów⁴. Instytucja biegłego sądowego jest zatem instytucją prawa sądowego procesowego. Nie należy przyrównywać pozycji biegłego do pozycji sędziego w procesie⁵. Instytucja biegłego ustanowiona została dla zapewnienia należytego funkcjonowania organów szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości i zabezpieczenia warunków prawidłowego wypełniania przez te organy ich ustawowych zadań. Sąd zasięga opinii w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych u biegłych sądowych. Z przepisów prawnych wynika, że od biegłego wymagane jest posiadanie nie tylko niekwestionowanej wiedzy i najwyższych kwalifikacji zawodowych (art. 193 § 1 i 2, art. 195 oraz art. 200 § 2 pkt 1 k.p.k., art. 278 § 1 i art. 290–291 k.p.c.), ale także zaufania publicznego, sumienności i bezstronności (art. 196 § 3 i art. 197 § 1 k.p.k. oraz art. 282 § 1 k.p.c.), a ponadto zaufania sądu do osoby biegłego (art. 198 § 1 k.p.k. i art. 284 k.p.c.).

² A. Kegel, Z. Kegel, *Przepisy o biegłych sądowych...*, s. 30.

³ Jak podkreśla się w doktrynie, powinno się posługiwać pojęciem używanym w okresie międzywojennym „pomocnik sądu”, nie zaś późniejszym „organ pomocniczy sądu”, gdyż biegły nie jest organem procesowym – M. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, *Komentarz do art. 1–366*, red. K. Piasecki, A. Marciniak, Warszawa 2014, s. 1025.

⁴ J. Turek, *Biegły sądowy i jego czynności*, M. Praw. 2007/24, s. 1358.

⁵ Szerzej K. Jaegermann, S. Kłys, *Rola biegłego w sądowym stosowaniu prawa*, NP 1980/11–12, s. 76; tak też E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010, s. 484.

Joanna Dzierżanowska – doktor nauk prawnych; asystent w Katedrze Postępowania Karnego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; jej zainteresowania badawcze obejmują prawo dowodowe, a zwłaszcza problematykę dowodów naukowych, teorii opiniowania i dowodu z opinii biegłego.

Joanna Studzińska – radca prawny; doktor nauk prawnych; asystent sędziego w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego; adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego i Prawa Pracy Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie; swoje zainteresowania naukowe koncentruje wokół szeroko pojmowanego postępowania cywilnego, w tym postępowania nieprocesowego i dowodów; autorka publikacji poświęconych tej dziedzinie.

Publikacja stanowi kompleksowe opracowanie instytucji biegłego w cywilnym i karnym postępowaniu sądowym. Poza analizą teoretyczną uwzględnia także tematycznie uporządkowane orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego dotyczące szczegółowych kwestii związanych z instytucją biegłego oraz planowane zmiany omawianych uregulowań, w tym procedury karnej i cywilnej.

Autorki poruszają zagadnienia statusu biegłych w postępowaniu cywilnym i karnym (zarówno w regulacjach kodeksowych, jak i pozakodeksowych), sposobu wynagradzania biegłych oraz sporządzanych przez nich opinii. Drugie wydanie komentarza zostało wzbogacone o rozdziały dotyczące m.in. odpowiedzialności cywilnej biegłego oraz jakości jego opinii. Dla czytelników szczególnie interesujące będą rozważania poświęcone charakterowi dowodu z opinii biegłego, jego zastosowaniu i problemom wiążącym się z praktycznym wykorzystaniem tego środka dowodowego.

Książka jest przeznaczona dla pełnomocników stron procesowych (adwokatów, radców prawnych), organów sądowych (sędziów, prokuratorów, referendarzy sądowych), ekspertów sporządzających opinie oraz pracowników naukowych i studentów prawa.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8160-561-8

